

АНАЛІЗ СТАЛИХ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ: ПРОБЛЕМАТИКА ТА ПОТЕНЦІЙНІ СПОСОБИ ВИРІШЕННЯ

Сьогодні все гостріше постає питання забезпечення сталого розвитку держави, зокрема через такі фактори як: поступова євроінтеграція України, дефіцит ресурсів (як природних, так і фінансових), а також у зв'язку з забрудненням навколишнього середовища.

Серед усіх напрямів сталого розвитку держави саме публічні закупівлі є одним з тих, на які держава має безпосередній вплив. Це пов'язано з тим, що фактично будь-які господарські операції в державному секторі відбуваються саме через систему публічних закупівель, а кількість та обсяги публічних закупівель продовжують зростати з кожним роком. Так, за 2024-й рік обсяги завершених публічних закупівель становлять понад 1510 млрд. грн., що на 56,87% більше, аніж за 2023-й (962,61 млрд. грн.).

Поступово зростає і кількість проведених сталих публічних закупівель, хоча і залишається вкрай низькою (за 2024-й рік – 4,44млрд. грн. або ж лише 0,003% від загальних обсягів завершених закупівель, за 2023-й рік – 3,36млрд.грн.). Однак варто зазначити, що наведені вище дані не можна вважати повними у зв'язку з неможливістю проведення ґрунтового аналізу таких закупівель через відсутність таких баз даних, які б містили всю суттєву інформацію про такі закупівлі. Це є вагомою проблемою, адже можливість проведення ґрунтового аналізу є важливою передумовою для забезпечення зовнішнього контролю у даній сфері та прозорості публічних закупівель.

Одним із найкращих і при цьому доступних кожному способів для аналізу публічних закупівель на даний момент є публічний модуль аналітики BI Prozorro[1], однак в цьому модулі не реалізована в повному обсязі можливість проведення всебічного аналізу саме сталих публічних закупівель. Частково це пов'язано з недосконалістю самої аналітичної системи (хоч вона й постійно оновлюється), більш вагома ж проблема полягає в недосконалості законодавства щодо віднесення окремих закупівель до сталих (перелік нецінових критеріїв, які можуть застосовуватися), недостатнім рівнем регулювання таких закупівель на предмет недобросовісності тощо.

Якщо говорити про недосконалість модулю аналітики, то в ньому не є реалізованою можливість окремого відбору закупівель, які проводилися із застосуванням методу оцінки вартості життєвого циклу, а єдиним показником для відбору є наявність хоча б одного нецінового критерію в тендерній документації. Чи застосовувався при цьому такий неціновий критерій безпосередньо, чи всі тендерні пропозиції подавалися без нього – також неможливо остаточно визначити, якщо не переглядати окремо кожен закупівлю (в довіднику показників передбачені такі показники, як «сума обраних учасником нецінових критеріїв» та «частка обраних нецінових критеріїв» однак в модулі аналітики вони відсутні).

З боку законодавства, основна проблема полягає в тому, що єдина класифікація, за якою можна було б назвати закупівлю сталою – це застосування вичерпного переліку нецінових критеріїв таких як: умови оплати, строк виконання, гарантійне обслуговування, передача технології та підготовка управлінських, наукових і виробничих кадрів, застосування заходів охорони навколишнього середовища та/або соціального захисту, які пов'язані із предметом закупівлі. При цьому застосування інших критеріїв, відмінних від наведених вище, є ризиковим, адже є окремі судові рішення, відповідно до яких ухвалювалися рішення про відміну закупівель у зв'язку з тим, що наведений в п.3 ч.3 ст.29 Закону України «Про публічні закупівлі» перелік вважається вичерпним.[2]

Окрім цього, навіть при застосуванні вичерпного переліку нецінових критеріїв можливі випадки недобросовісного їх застосування і перевитрачання бюджетних коштів. Наприклад, застосування такого нецінового критерію як «строки виконання» із питомою вагою в 30% – швидше за все буде свідчити саме перевитрачання бюджетних коштів, а проводити перевірку будуть лише у разі подання скарги.

Для вирішення наведених вище проблем вважаємо доцільним: 1. Додати можливість застосування інших показників відбору при аналізі сталих публічних закупівель, зокрема: «закупівлі із застосуванням методу вартості життєвого циклу» (винести окремо від показника «нецінові критерії»), «застосовувалася приведена ціна під час аукціону»; 2. Розширити вичерпний перелік тих нецінових критеріїв, які можуть застосовуватися відповідно до ЗУ «Про публічні закупівлі», або вважати такий перелік невичерпним; 3. Запровадити(покреслити) обов'язкову перевірку з боку контролюючих органів доцільності використання нецінових критеріїв та встановлення часток на такі критерії на етапі оголошення закупівлі.

Список використаних джерел:

1. Публічний модуль аналітики BI Prozorro, 2017 – 2025. URL: <https://bi.prozorro.org/>
2. М'ясо (яловичина охолоджена (тазостегнова або лопаткова частина)) // Електронна система закупівель Prozorro. URL: <https://prozorro.gov.ua/uk/tender/UA-2020-11-11-000445-c>